

Лекція

Основні закономірності психічного розвитку у дитинстві

Підготувала: викладач
Верховська О.А.

План

- 1. Особливості психічного розвитку в дитинстві.
- 2. Психічний розвиток новонародженої дитини.
- 3. Психічний розвиток дитини першого року життя.
- 4. Психічний розвиток дитини раннього віку.
- 5. Психічний розвиток дитини від 3 до 7 років.

Література

- 1. Воспитание детей дошкольного возраста / Под ред Л. Н. Проколиенко. – К.: Рад школа, 1991. – 368 с.
- 2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
- 3. Кононко Е. Л. Чтобы личность состоялась. – К.: Рад школа, 1991. – 221 с.
- 4. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. – К.: Вища школа, 1974. – С. 30–70

- **Ключові слова:**

сензитивний період, гетерохронність, соціальна ситуація психічного розвитку, посмішка новонародженого, «комплекс поживлення», наочно-дійове мислення, криза 3-х років

Домашнє завдання:

- - опрацювати лекцію;
- - виписати в словничок ключові слова теми;
- - підготувати презентацію (доповідь, реферат) на одну із тем та прикріпити в Moodle:
- 1) Психічний розвиток новонародженої дитини.
- 2) Психічний розвиток дитини першого року життя.
- 3) Психічний розвиток дитини раннього віку.
- 4) Психічний розвиток дитини від 3 до 7 років.
-

Питання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте загальні особливості психічного розвитку дитини раннього віку.
2. Охарактеризуйте психічний розвиток новонародженої дитини.
- 3. Охарактеризуйте психічний розвиток дитини першого року життя.
- 4. Охарактеризуйте психічний розвиток дитини раннього віку.
- 5. Охарактеризуйте психічний розвиток дитини від 3 до років.

1. Особливості психічного розвитку в дитинстві

- Психічний розвиток дитини вражає своєю інтенсивністю. Як зауважував Л. Толстой, до 3 років людина оволодіває тим же обсягом досвіду, що потім протягом решти свого життя.
- Дитина оволодіває мовленням, прямоходінням, навчається діяти з найпростішими побутовими предметами, виникають перші види діяльності, що мають цілеспрямований, планований характер, значного розвитку досягає спілкування як з дорослими, так і з ровесниками, поведінка дитини спрямовується нею згідно з вимогами дорослих, закріпленими у правилах.
- **Тобто у дошкільному дитинстві закладається фундамент розвитку і психічних процесів, і особистості.**

- На дошкільний вік припадає значна кількість так званих **сензитивних періодів**, коли певна психічна функція розвивається особливо інтенсивно. Тому **гетерохронність** (стрибкоподібність) психічного розвитку у цьому періоді виявляється особливо помітно.
- Повільний розвиток протягом першого року життя пасивного мовлення завершується нібито раптовою появою активного мовлення у кінці 1-го року – перших слів, а згодом і речень.
- Одразу після народження опорно-руховий апарат відстає у розвитку від зору, що виявляється в обмежених можливостях дитини самотійно пересуватись, нездатності втримати предмет у руці тощо.
- У період від 1 до 3 років – навпаки – дитина краще засвоює ті властивості предметів, які відчуває на дотик і спирається на них у своїх діях з цими предметами (форма, розмір), а не ті, які сприймає зором (колір).

- Серед живих істот саме людська дитина народжується найбільш безпомічною та залежною від догляду оточуючих людей. Ця обставина дала Л. С. Виготському підставу зауважити про те, що новонароджений – найбільш соціальна істота серед усіх інших. Водночас потенції розвитку у новонародженого – максимальні і залежать від тих умов, які будуть створені дорослим.

- Так, діти, з якими батьки постійно й доброзичливо спілкуються, починають розмовляти раніше за малюків, позбавлених батьківського піклування в інтернатних установах.
- З іншого боку, успіхи у психічному розвитку дитини спираються на її фізичне здоров'я, яке забезпечує активність малюка, його інтерес до оточуючого. Хвора дитина квола, байдуже сприймає дорослих та іграшки, не прагне самостійно пересуватись, брати різні предмети та маніпулювати ними.
- Першим свідченням пізнавального ставлення дитини до оточуючого є її орієнтувальні реакції, які стимулюють розвиток сенсомоторних потреб у рухах і враженнях. Сенсорні та рухові потреби тісно пов'язані.
- Рухові потреби реалізуються через активність дитини. У випадку, якщо здоров'я малюка порушується, її активність знижується, а разом з тим і обмежуються можливості пізнавального розвитку на основі відчуттів та сприймання оточуючого.

- У результаті – спостерігаються відставання у розвитку опорно-рухового апарату, аналізаторів, а згодом і психічних функцій (сприймання, пам'яті, мовлення тощо). Якщо дитина засвоїла деякі вміння та навички, то хвороба може швидко зруйнувати їх. Наприклад, до хвороби дитина вміла самотійно складати пірамідку, але тепер виявляє нерозуміння завдання, створюється враження, що вона забула, як виконуються потрібні дії.

- **Дітям властива висока вразливість, швидкі зміни настрою, стомлюваність, імпульсивність.** Вони потребують захисту від травмуючих факторів середовища, постійної уваги до їхнього психічного та фізичного стану.
- **Нерозвиненість самосвідомості дитини зумовлює відсутність конкретних чітких скарг щодо стану свого здоров'я.** Дорослий повинен вміти розпізнавати стан дитини за зовнішніми проявами. Чим менша дитина, тим більшою мірою характерна ця особливість.
- **Нестійкість психіки дитини, залежність її стану від умов, створених дорослими** – це водночас і її висока пластичність, яка визначає можливість інтенсивного розвитку в процесі навчання й виховання.

- Визначальна роль у психічному розвитку дитини раннього віку належить дорослому, який піклується про задоволення життєво необхідних потреб дитини у їжі, відпочинку, чистоті тощо. Але тільки цього недостатньо для нормального психічного розвитку малюка. Необхідно налагодити доброзичливі, емоційно позитивно забарвлені, стабільні стосунки з малюком як провідний канал передачі суспільного досвіду, шлях педагогічно доцільних впливів на дитину.

- Нерозривний зв'язок дитини й дорослого зберігається протягом всього першого року життя, тому соціальну ситуацію психічного розвитку в дитинстві Л. С. Виготський назвав «Ми». Дитина не може існувати без дорослого, який забезпечує її виживання: не може самостійно пересуватися, підтримувати своє існування.
- Суперечність цієї ситуації розвитку і полягає в тому, що дитина максимально потребує контактів з дорослим, але володіє дуже обмеженими засобами спілкування з ним. Дорослий же поводитьься з малюком так, ніби сподівається на відповідь з його боку, ніби дитина розуміє звернені до неї слова, жести, емоційні реакції. Дорослий наділяє дитину здатністю розуміння його дій.
- У результаті такої поведінки дорослого у дитини з'являється **перша соціальна потреба – потреба в спілкуванні з дорослим**. Вона знаменує собою виникнення першої діяльності дитини – **діяльності спілкування**, де предметом стає інша людина (М. І. Лісіна). Тепер активність у встановленні контактів переходить від дорослого до дитини. Малюк сам починає впливати на дорослого, щоб вступити з ним у спілкування, спонукати його до контакту.

- Спілкування у житті малюка носить ситуативний і безпосередній характер, оскільки відбувається тільки в даній конкретній ситуації та з її приводу. Малюк ще не володіє основним засобом спілкування – мовою, яка допомагає вийти за межі конкретної ситуації.
- Залежно від змісту спілкування протягом раннього дитинства виділяють дві його форми – ситуативно-особистісне (від народження до 6 міс.) і ситуативно-ділове (до 3-х років).

- Залежність від контролю з боку дорослого зберігається на високому рівні протягом усього дошкільного дитинства.
- При відсутності належного підкріплення з боку дорослих уміння і навички малюка легко руйнуються. Наприклад, дитина вітається лише у дитячому садку, а коли перебуває з батьками – ні. Це свідчить про те, що вихователь у дитячому садку постійно нагадує дітям про цю норму поведінки, схвалює, коли малюки її виконують. Батьки ж цього не роблять.
- З цієї ж причини, деякі діти, які повертаються у садочок після канікул, чи хвороби, втрачають навички самообслуговування, і їх доводиться відновлювати.

- Тісна взаємопов'язаність фізичного та психічного розвитку дошкільника проявляється і як висока чутливість емоційної сфери дитини, а також її генералізований вплив на всі інші психічні процеси.
- Емоційне благополуччя дитини залежить переважно від дорослого, характерного для нього стилю спілкування.
- Найсприятливішим для розвитку психіки дошкільника є позитивний емоційний фон, переважання оптимістичних, радісних переживань, доброзичливості у ставленні. Водночас слід застерегти дорослих від занадто бурхливого виявлення своїх емоцій за допомогою криків, різких жестів та рухів. Як правило, дитина боїться спілкуватись з такими дорослими, знижується її активність, в неї виникає депресивний стан.

ВИСНОВКИ про загальні особливості психічного розвитку дитини раннього віку:

- – динаміка психічного розвитку характеризується найінтенсивнішими серед усіх інших вікових періодів темпами; значною нерівномірністю та стрибкоподібністю;
- – дитині властивий значний вроджений потенціал розвитку умовних рефлексів, реалізація якого залежить від соціальних умов;
- – фізичний та нервово-психічний розвиток тісно взаємозв'язані;
- – висока пластичність психічної та вищої нервової діяльності, що має позитивні (висока навчованість, швидке оволодіння новими навичками і вміннями) та негативні сторони (нестійкість настрою, поведінки, ситуативність виявлення навичок та умінь);
- – сенсомоторні потреби, які виникають на основі орієнтувальних реакцій дитини – рушійні сили розвитку пізнавальних процесів та передумов особистості;
- – провідну роль у психічному розвитку малюка відіграє близький дорослий.

2. Психічний розвиток новонародженої дитини

- Стрімкий психічний та фізичний розвиток протягом дошкільного дитинства зумовлює послідовну появу багатьох новоутворень психіки й особистості дитини та виділення якісно своєрідних періодів розвитку: новонародженості, немовлячого, раннього та власне дошкільного.
- **Перший період життя дитини триває кілька тижнів.**
- Новонароджена дитина проявляє активність, що ґрунтується на вроджених безумовних рефlekсах, тому поведінка дитини як така, що будується на вироблених за життя реакцій, відсутня. Активність малюка обмежена моментами задоволення біологічних потреб у їжі, у теплі тощо. Значну частину доби новонароджений спить, періодично прокидаючись, щоб поїсти. Зберігається фізіологічна залежність малюка від матері, від грудного годування та гігієнічного догляду. Народжуючись як біологічна істота, новонароджений у соціальному оточенні швидко набуває соціальних ознак.

- Все життя дитини будується дорослим на основі суспільно вироблених способів: батьки привчають дитину спати у нічний час та стимулюють його активність вдень; дитину оточують предмети, необхідні для купання, годування, збереження тепла, іграшки. Залежність існування дитини від дорослого, постійний контакт із ним зумовлює особливий інтерес до його особи, малюк намагається доступними для себе засобами повернути увагу дорослого. Головними з них у новонародженого виступають крик та плач.
- Результатом першого досвіду спілкування новонародженого із близькими дорослими виступає поява в нього потреби у спілкуванні і співробітництві з дорослими.

- Перші прижиттєві реакції малюка виникають у контексті його спілкування з дорослими, зокрема під час годування дитини матір'ю.
- Погляд дитини зосереджується на обличчі матері, дитина ніби завмирає, прислуховуючись до голосу матері. Ці реакції отримали назву зорового та слухового зосередження, яке становить основу для подальшого формування поведінки дитини.

- Під впливом умов, створених дорослими, помітно змінюється емоційне життя малюка. Від народження для дитини характерними є негативні емоційні реакції, оскільки вони сигналізують оточуючим про незадоволені потреби, які мають життєво важливе значення для малюка. Створений дорослими позитивний емоційний фон, доброзичливість, ласкаві звертання, уважність, турбота викликають у малюка відповідні емоційні реакції.
- Посмішка новонародженого виступає першою соціальною емоцією, яка включається у спілкування з дорослим і є своєрідною відповіддю на лагідне звертання до неї. Тут проявляються перші ознаки спрямованості поведінки дитини, на основі якої згодом розвивається цілепокладання, як необхідна риса діяльності.

- Саме в емоційній сфері психіки дитини формується важливе **новоутворення** – «комплекс пожвавлення», що виникає під час контакту дитини з дорослим і включає емоційні та рухові реакції: посмішку, вокалізації, дитина тягнеться ручками і спрямовує погляд у напрямі дорослого. Вокалізації виражають позитивні емоції задоволення, спостерігається пожвавлення рухових реакцій. Дитина чітко вирізняє дорослого з усього оточення, проявляючи позитивне ставлення до контакту з ним.
- У дитини виникають перші соціальні потреби у пізнанні та спілкуванні, тісне переплетення яких задовольняється за допомогою «комплексу пожвавлення». Потреба малюка у спілкуванні реалізується в безпосередньо-емоційному спілкуванні як провідній діяльності немовлячого віку.
- Поява «комплексу пожвавлення» як першої форми поведінки дитини свідчить про завершення періоду новонародженості й про початок дитинства.

ВИСНОВКИ про найважливіші надбання у психічному розвитку новонародженого:

- – набуття перших соціальних ознак на основі досвіду безпосередньо-емоційного спілкування з дорослим;
- – закріплення специфічно людського біоритму нічного сну та періоду денної активності;
- – початок формування перших соціальних потреб у пізнанні та спілкуванні;
- – закладання основ формування людської поведінки (зорове й слухове зосередження на обличчі дорослого, перша соціальна емоція – посмішка);
- – органи чуття розвиваються швидше рухового апарату;
- – і розвиток першої форми поведінки – комплексу пожвавлення.

3. Психічний розвиток дитини першого року життя

- Особливості психічного розвитку дитини до 1 року пов'язані зі зміцненням опорно-рухового апарату організму дитини, на основі якого виникає здатність дитини захоплювати й втримувати предмети у руках.
- Рука дитини при цьому рухається під контролем зору, що свідчить про появу зорово-рухових координацій. Під впливом пізнавальної потреби й потреби в активності дитина інтенсивно освоює маніпулювання з предметами. Операційну сторону такого маніпулювання становить **дія хапання.**
- Дитина прагне освоїти якомога більшу кількість предметів, починає повзати, намагаючись дістати цікаву іграшку, а до кінця 1-го року життя навчається ходити, що значно розширює її самостійність.

- У кінці 1-го півріччя потреба малюка у спілкуванні з дорослим починає перебудовуватись: він прагне до спільних дій з дорослими, тобто виникають **ділові мотиви спілкування** (наприклад, прагнення разом з дорослим оглядати іграшку).
- Спілкування включається у процес маніпуляцій з предметами, у його змісті з'являються коментування дій, пояснення до них, контроль за ними.
- У ході цих видів діяльності у немовляти виникають **новоутворення: емоційне ставлення до дорослих, психологічна спільність існування з іншими, хапання предметів, деякі перцептивні дії.**

- Виникає важлива форма зв'язку дитини з дійсністю через співробітництво з дорослими, що є основою розвитку свідомості.
- **У II півріччі з'являються маніпуляційні дії.** Значення маніпуляцій з предметами в тому, що дитина оволодіває суспільними способами використання предметів, засвоюючи їх функції й призначення.
- На цій основі зароджуються **передумови для розвитку мовлення.** Першим етапом у його розвитку виступає латентне засвоєння мови, коли дитина не може сама вимовляти слова, але вже розуміє мовлення дорослого.. Вона прагне назвати сприймані об'єкти. До року дитина вимовляє перші слова, фрази виникають після року. Завдяки мовленню в дитини інтенсивно починають розвиватися психічні процеси.

- У процесі маніпулятивних дій з предметами зароджується **наочно-дійове мислення**. Для того, щоб мислити, дитині потрібно одночасно діяти з предметами. Таким чином, дитина набуває певної незалежності від дорослого, пов'язаної із її фізичним розвитком (рука втримує предмети, дитина сама пересувається). Тепер малюк сам може вибирати об'єкт, з яким діятиме.

ВИСНОВКИ про головні досягнення психічного розвитку в немовлячому віці:

- – поява зорово-рухових координацій, спостерігається вирівнювання у розвитку органів чуття та опорно-рухового апарату;
- – виникають предметні маніпуляції, операційною стороною яких виступає дія хапання, а мотиваційною – потреба у пізнанні та активності;
- – спілкування з дорослим вплітається у маніпулятивну діяльність з предметами;
- – розширюється самостійність дитини у пересуванні й пізнанні, з'являється перше «передособистісне» новоутворення – активність;
- – у сфері пізнавальних процесів виникає уявлення про предмет зі стійкими властивостями; розвиток пам'яті розширює межі досвіду дитини і починає його формувати; з'являються перші прояви наочно-дійового мислення, починається оволодіння пасивним та активним мовленням.

4. Психічний розвиток дитини раннього віку

- Ранній вік знаменується появою фундаментальних життєвих надбань: ходіння, предметної діяльності, мовлення. Завдяки вільному пересуванню дитина вступає в епоху самостійної взаємодії із зовнішнім світом. Розвивається орієнтування у просторі, зростають пізнавальні можливості.
- Досягнення малюка в оволодінні предметами до кінця першого року життя набувають у ранньому віці особливого розквіту.
- Спілкування дитини з дорослим відбувається як їх спільна діяльність, стосунки між ними опосередковані предметом, предметними діями. (Д. Б. Ельконін, Л. Ф. Обухова).
- У процесі такого спілкування відбувається активне засвоєння малюком соціально вироблених способів використання предметів. Перші предмети, якими оволодіває дитина, крім іграшок, – побутові у їх функціональному призначенні, що породжує предметні дії, а не маніпуляції як на 1-му році життя. Фізичні властивості предметів прямо не вказують на те, як їх треба вживати. Носієм соціально вироблених способів використання предметів виступає дорослий.
- Дитина перебуває у суперечливій ситуації: вона прагне сама виконати дію, але не може цього зробити без зразка дорослого. Подолання цієї суперечності призводить до того, що виникає **ситуативно-ділове спілкування як засіб здійснення предметної діяльності**, у ході якої дитина оволодіває призначенням предметів, вчиться діяти з ними так, як прийнято в суспільстві.

- Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку зумовлена спілкуванням з дорослим як формою організації предметної діяльності малюка. Спілкування з дорослим відбувається з приводу предметних дій за допомогою мовлення, знижується його емоційність.
- Інтенсивно розвивається мовлення, витісняючи жести і лепет. Така форма спілкування – **ситуативно-ділова**. Ділові якості дорослого стають головним мотивом спілкування. У 2,5 роки дитина у грі наслідує дорослого, у неї розвивається символічна дія (використання заміників). Здатність наслідувати лежить в основі інтелектуального та моторного розвитку дитини.
- Наслідування включає два компоненти: копіювання і відбір певних зразків для наслідування. Згодом виникає відстрочене наслідування за пам'яттю. Діти наслідують дії, якими ще не оволоділи, і це сприяє їх засвоєнню.

- **На думку Д. Б. Ельконіна, предметна дія дитини розвивається в двох напрямках.**
- По-перше, це перехід від спільного з дорослим виконання до самостійного, що призводить до виділення дорослого як зразка дії, з яким малюк починає себе порівнювати.
- По-друге, розвиток засобів і способів орієнтації самої дитини в умовах здійснення предметної дії.
- Друга лінія призводить до оволодіння способом використання предмету, до узагальнення способу і виникнення ігрової дії, яка цей спосіб зображає. В результаті у дитини виникає предметне ставлення до дійсності, яку вона розуміє як сукупність предметів з певним призначенням і функціями.

- **До кінця 1-го року виникає впізнавання** (на основі нерозривного зв'язку пам'яті і сприймання), передбачення, здатність до заміщення.
- **Предметно-маніпулятивна гра має дві форми:** гра – дослідження, гра – конструювання.
- **Взаємодія з ровесником розвивається за такими етапами:**
- 1 етап – ставлення до ровесника як до об'єкту (торкаються пальцями очей іншого малюка);
- 2 етап – 18–20 міс. – гра «поряд, але не разом».

• **Взаємодія з ровесником сприяє розвитку самосвідомості, що має наступні прояви:**

- – з **2-х р.** малюк коментує власні дії (егоцентричне мовлення), називає себе у 3-й особі;
- – з **1 р.** – впізнає себе у дзеркалі;
- – усвідомлює себе як особистість (новоутворення «Я», поява займенника «я»);
- – з **2 р.** – діти порівнюють себе з іншими, зароджується самооцінка, прагнення відповідати вимогам дорослого.
  - У процесі спілкування з оточуючими дитина вчиться розуміти іншу людину. З 1,5 р. виникає прагнення втішити засмучену людину, емоційний відгук на її переживання.
  - До кінця раннього віку руйнуються попередні стосунки дитина-дорослий, перебудовується соціальна ситуація розвитку.

- Дитина починає усвідомлювати певний рівень своєї компетентності в діяльності, успіх в оволодінні предметами, наслідуванні дорослого і стає ініціатором зміни відносин з дорослим, спрямованої на розширення самостійності. Тепер входження у доросле життя пов'язане із сюжетно-рольовою грою, де дитина переживає себе дорослою.
- При блокуванні дорослим прагнень дитини до самостійності виникає криза трьох років, вперше описана Ельзою Келер у роботі «Про особистість трирічної дитини».

Симптоми кризи 3-х років:

- 1) негативізм – відмова виконувати вимоги;
- 2) впертість – малюк наполягає на своєму рішенні, привертає увагу дорослого до необхідності поважати його думку;
- 3) непокірність – протест проти звичного порядку в домі;
- 4) відсторонення від дорослого – «Я сам»;
- 5) знецінення дорослих;
- 6) протест.

ВИСНОВКИ про досягнення раннього дитинства у психічному розвитку:

- – на основі фізичного розвитку значно розширюється самотійність дитини, що призводить до усвідомлення нею себе як діяча («Я сам»);
- – провідною діяльністю дитини раннього віку виступає предметно-маніпулятивна діяльність, що має ігрове забарвлення
- -предметно-маніпулятивна діяльність здійснюється на основі предметних дій, що розвиваються у малюка з маніпуляцій;
- – розвивається ситуативно-ділова форма спілкування з дорослими, зароджується спілкування з однолітками, виникають передумови ігрової і продуктивної діяльності;
- – пізнавальні процеси тісно взаємопов'язані; провідним з них виступає наочне сприйняття, на основі якого розвивається впізнавання, освоюються наочні форми мислення (наочно-дієве і наочно-образне), виникає уява, дитина переходить до активного мовлення.

5. Психічний розвиток дитини від 3 до 7 років

- Успіхи дитини в оволодінні предметами ґрунтуються на основі наслідування зразків дорослих. Прагнення дитини до наслідування набуває генералізованого характеру, переноситься з конкретних способів дій на всю поведінку дорослого, на його взаємини з оточуючими. Відкривши для себе у ранньому віці «світ предметів» дитина дошкільного віку переходить до «відкриття світу людей».
- На перший план для дитини виступають соціальні взаємовідносини, спілкування між людьми, їхні суспільні функції: моя мама вчителька, а моя – лікар тощо. Якщо у ранньому віці у спілкуванні з дорослим головною ланкою був предмет, то тепер він відступає на другий план, слугуючи засобом входження дитини у світ людських взаємин.
- Прагнення дошкільника стати дорослим, наслідувати його соціальні функції не може мати реального втілення, тому **виникає сюжетно-рольова гра – провідна діяльність дошкільного віку.**

- **Головним змістом сюжетно-рольової гри** виступає моделювання міжособистісних взаємовідносин дорослих людей. У предметно-маніпулятивних іграх діти моделюють взаємозв'язки між предметами за допомогою заміників реальних предметів.
- Прагнення до наслідування дорослих реалізується й за допомогою інших видів діяльності, що активно формуються у дошкільника: продуктивної, образотворчої, трудової. У цих видах діяльності дитина, як і у сюжетно-рольовій грі, прагне охопити дійсність у її цілісності, у взаємозв'язках між її складовими, що стає можливим на основі достатнього інтелектуального розвитку. **Діяльність дошкільника відзначається знаково-символічним характером.**
- Дитина освоює широке коло видів діяльності – ігрову, трудову, продуктивну, побутову. Формується як їх технічна сторона, так і мотиваційно-цільова. Вхідження дитини у світ дорослих у різних видах діяльності відбувається по-різному.

- **Сюжетно-рольова гра** виступає для дошкільників школою міжособистісних взаємин. У продуктивних видах діяльності дитина виступає як справжній творець, засвоюючи одну з характерних людських ролей. У діяльності самообслуговування по забезпеченню свого побуту, у трудовій діяльності дитина досягає реальних результатів, схвалюваних дорослим, засвоює гігієнічні навички, трудові дії, важливість яких зберігається протягом всього життя: мити руки, одягатись, пришити гудзик, прибрати у кімнаті тощо.
- Допомагаючи дорослому, дошкільник стає безпосереднім його партнером, співробітником, колегою. Результати праці дошкільника, схвалювані дорослим, викликають у нього гордість, переживання своєї значущості.

- Головним підсумком розвитку всіх видів діяльності, з одного боку, виступає оволодіння моделюванням як центральною розумовою здатністю (Л. А. Венгер), з другого боку, формування довільної поведінки (О. М. Леонт'єв, Д. Б. Ельконін).
- Прагнення дитини увійти у світ дорослих зумовлює значні зміни у формах його спілкування. Змістовність його помітно зростає, чому сприяє оволодіння мовленням, знижується його ситуативність, з'являються теми «філософського» рівня.

- **На першому етапі у 3–4 роки формується позаситуативно-пізнавальна форма спілкування дорослого й дитини, змістом якого виступає обговорення пізнавальних проблем, задовольняється інтерес дитини до оточуючого.**
- **У 5–7 років спілкування дошкільника з дорослим носить позаситуативно-особистісний характер, обговорюються проблеми людських взаємин, моралі. Інтенсивно розвиваються форми і зміст спілкування з однолітками, що виступає необхідною умовою організації та проведення сюжетно-рольових ігор.**
- У ході спілкування з ровесниками у психіці та особистості дошкільника виникають такі риси, як повага до думки інших, здатність бути партнером, узгодити різні позиції, обґрунтувати, заперечити тощо. На основі досягнень дитини у розвитку пізнавальних процесів, їх інтелектуалізації, інтеграції та диференціації, набуття ними довільного та свідомого характеру знання дитини значно розширюються, систематизуються, набувають особистісного змісту. Це дає підстави говорити про закладання у дошкільника основ світогляду.
- **Важливими новоутвореннями особистості виступають перші моральні інстанції, супідрядність мотивів (Л. І. Божович, О. М. Леонтьєв), формується диференційована самооцінка і особистісна свідомість.**

- **Центральне новоутворення особистості дошкільника полягає у тому, що відбувається перебудова внутрішньої позиції дошкільника, яка підготовлює його до вступу в школу, до оволодіння новим видом діяльності – учінням.**
- Зростання інтелектуального рівня призводить до реальної оцінки дитиною своїх можливостей і розуміння необхідності навчання для справжнього входження у доросле життя. Дитина спостерігає, що дорослий більш поважно й серйозно ставиться до діяльності учіння, а тому прагне оволодіти цією діяльністю.

ВИСНОВКИ про досягнення у психічному розвитку дошкільника:

- – потреба дошкільника увійти у світ дорослих, що виникає наприкінці раннього віку, зумовлює засвоєння ним позаситуативно-пізнавальної та позаситуативно-особистісної форм спілкування з дорослим, а також оволодіння широким колом видів діяльності – сюжетно-рольовою грою продуктивною, трудовою, побутовою;
- – види діяльності дошкільника мають моделюючий характер і відбуваються у системі дитина-предмет-дорослий, що реалізовується по-різному залежно від виду діяльності;
- – пізнавальні процеси набувають довільного характеру, інтелектуалізуються;
- – **важливими новоутвореннями особистості** виступають моральні інстанції, супідрядність мотивів, диференційована самооцінка, усвідомлення своєї особистості;
- – **центральним новоутворенням особистості дошкільника** виступає нова внутрішня позиція, новий рівень усвідомлення свого місця в системі суспільних відносин, які породжують готовність дитини до суспільно значущої діяльності учіння.